

**JUBILEUSZ PROFESOR HANNY TADEUSIEWICZ
SEMINARIUM NAUKOWE
(Łódź, 19 października 2010 r.)**

Fot. 1. Dostojna Jubilatka
prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz

W dniu 19 października 2010 r. w modernistycznej willi Oskara Zięglera w Łodzi odbyło się zorganizowane przez Łódzkie Towarzystwo Naukowe uroczyste seminarium naukowe z okazji siedemdziesięciolecia urodzin prof. dr hab. Hanny Tadeusiewicz, bibliotekarza, bibliologa, prasoznawcy i nauczyciela akademickiego. W spotkaniu udział wzięło 60 gości: współpracownicy z Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego, przedstawiciele łódzkiego i kaliskiego środowiska naukowego, doktoranci, uczniowie, wychowankowie i przyjaciele.

Profesor Hanna Tadeusiewicz urodziła się 19 października 1939 r. w Łodzi w rodzinie inteligenckiej; ojciec był ekonomistą, a matka – urzędnikiem państwowym. W 1963 r. ukończyła studia polonistyczne na Uniwersytecie Łódzkim, przedstawiając pracę magisterską *Problematyka aktualna w twórczości Juliana Ursyna Niemcewicza*, napisaną pod kierunkiem prof. Anieli Kowalskiej, historyka literatury polskiej, a recenzowaną przez prof. Zdzisława Skwarczyńskiego, późniejszego rektora UŁ.

Po ukończeniu studiów, z powodu braku wolnego etatu asystenta, prof. Tadeusiewicz opuściła na krótko uczelnię; w wyniku zabiegów prof. Kowalskiej dwa lata później znalazła pracę w redakcji *Słownika pracowników książki polskiej* w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi. Były to prace zlecone związane z przygotowaniem tego wydanego w 1972 r., ważnego dla humanistów *Słownika*. W 1965 r. prof. Tadeusiewicz została zatrudniona na stanowisku młodszego bibliotekarza w Oddziale Prac Naukowych, Organizacyjno-Naukowych i Dydaktycznych BUŁ. Od tej chwili, na blisko 20 lat związała się zawodowo i naukowo z tą książnicą, przechodząc w niej przez wszystkie szczeble awansu zawodowego – do kustosa dyplomowanego.

Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi, oprócz pracy naukowej w redakcji *Słownika*, była też miejscem przygotowywania doktoratu, obronionego przez prof. Hannę Tadeusiewicz na Uniwersytecie Łódzkim w 1970 r. Rozprawa doktorska *Czasopisma warszawskie z lat 1825-1830 jako obraz życia literackiego w stolicy przed powstaniem listopadowym* powstała pod kierunkiem prof. Anieli Kowalskiej, a Hanna Tadeusiewicz była pierwszą jej doktorantką.

Po 1970 r. Jubilatka opublikowała szereg artykułów z zakresu polskich czasopism literackich i drukarskich XIX w. Ukazały się one na łamach „Roczników Bibliotecznych”, „Prac Polonistycznych”, „Kwartalnika Historii Prasy Polskiej”, „Ze Skarbcza Kultury”, „Studiów o Książce”. Wśród prac pióra prof. H. Tadeusiewicz znajdują się zarówno rozprawy monograficzne (artykuły na temat czasopism fachowych „Przegląd Drukarski”, „Czcionka”, „Grafika”), jak i problemowe (np. dotyczących kształcenia zawodowego drukarzy schyłku XIX w.) i syntetyczne (np. poświęcone czasopismom drukarskim Galicji w latach 1872-1900).

W 1982 r., w serii „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Scientiarum, Artium et Librorum”, ukazała się drukiem rozprawa *Drukarstwo polskie drugiej połowy XIX wieku w świetle fachowych czasopism drukarzy z lat 1872-1900: problematyka zawodowa i społeczna*, która stała się podstawą uzyskania przez H. Tadeusiewicz w 1983 r. stopnia doktora habilitowanego w zakresie nauki o książce oraz historii książki i bibliotek. Przewód habilitacyjny przeprowadzony został na Uniwersytecie Łódzkim.

Po habilitacji Pani Profesor ogłaszała kolejne prace prasoznawcze, bibliologiczne i biograficzne, traktujące o czasopismach drukarskich („Drukarski i Księgarski”, „Pracownik Graficzny”), prasie popularnej („Motyl”, „Dziennik Powszechny Krajowy”, „Polak Patriota”), zaś w 1986 r. – o publikacjach Kazimierza Piekarskiego. W tymże roku ukazał się też *Suplement do Słownika pracowników książki polskiej*; prof. Tadeusiewicz była jego współredaktorem i autorem 129 haseł biograficznych.

W późniejszych latach Pani Profesor kontynuowała zainteresowania badaniami czasopiśmiennictwa fachowego, podejmując równocześnie studia na polu biografistyki księgoznawczej, dokumentujące życie zawodowe bibliotekarzy, bibliologów, księgarzy, historyków papiernictwa (Ireny Treichel, Janusza Kapuścika, Jadwigi Siniarskiej-Czaplickiej i in.). Nadto Hanna Tadeusiewicz opracowała, przy współudziale Ireny Treichel, *Listę strat osobowych księgarstwa polskiego w czasie II wojny światowej* (Łódź 1993). Przytoczone przykłady stanowią jedynie ułamek pełnego dorobku piśmienniczego Pani Profesor, odzwierciedlają jednak Jej zainteresowania naukowe. Wyrazem uznania dla zasług Pani Profesor na polu naukowym i badawczym było nadanie Jej w 1994 r. tytułu profesora nauk humanistycznych.

Ważnym elementem życia zawodowego Pani Profesor Hanny Tadeusiewicz jest aktywne uczestnictwo w licznych radach, towarzystwach i grupach eksperckich. Od 1965 r. jest członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego. Z Łódzkim Towarzystwem Naukowym Hanna Tadeusiewicz współpracuje od 1984 r., kiedy to została sekretarzem i wiceprzewodniczącą Wydziału I. Obecnie pełni funkcję członka Komisji Rewizyjnej ŁTN i przewodniczącej Rady Bibliotecznej.

Profesor Hanna Tadeusiewicz udziela się też w organizacjach zawodowych bibliotekarzy. Od 1981 do 1985 r. była wiceprezesem Okręgu Łódzkiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz członkiem Zarządu Głównego SBP w Warszawie. Aktualnie jest członkiem Rady Wydawniczej serii SBP – „Nauka – Dydaktyka – Praktyka”. Ma też znaczący udział w strukturach powołanego w 1987 r. Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Jest redaktorem *Słownika biograficznego Wielkopolski południowo-wschodniej* (1998). W 2004 r. Towarzystwo nadało Jej tytuł członka honorowego. Od 1996 r. Pani Profesor należy też do Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego.

Fot. 2. Adres gratulacyjny wygłaszają prof. E. Andrysiak i K. Walczak

Profesor Hanna Tadeusiewicz zasiada w licznych radach i komisjach bibliotek, konkursów, redakcji. Jest członkiem Komisji Bibliologicznej Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk, Komisji Nagród Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, członkiem Komisji Nagrody Młodych SBP.

Fot. 3. Licznie zgromadzeni przyjaciele i współpracownicy Pani Profesor

Zorganizowany jubileusz był świetną okazją do przypomnienia ważniejszych dat z życiorysu naukowego Pani Profesor. Spotkanie zagaiała prof. dr hab. Wanda Krajewska (Sekretarz Generalny ŁTN) i prof. dr hab. Sławomir Gala (przewodniczący Wydziału I ŁTN). W pierwszym wystąpieniu fakty biograficzne i drogę naukową przedstawiła prof. dr hab. prof. UŁ Maria Wichowa (Sekretarz Towarzystwa). Następnie referaty wygłosiły: dr Agata Walczak-Niewiadomska i dr Magdalena Rzadkowska, które nakreśliły sylwetkę Pani Profesor jako kierownika *Pracowni Słownika pracowników książki polskiej* działającej od 1992 r. przy Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej UŁ i redaktora wydanego w 2010 r. *Suplementu III* oraz dr hab. prof. UŁ Jadwiga Konieczna, która przedstawiła działalność Pani Profesor jako kierownika Katedry w latach 1987-2010.

W dyskusji głos zabrali: prof. Jerzy Starnawski (historyk literatury polskiej), prof. Wanda Nowakowska (były kierownik Katedry Historii Sztuki, przez wiele lat sąsiadującej z Katedrą Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej), Elżbieta Pawlicka (emerytowany dyrektor Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Józefa Piłsudskiego w Łodzi), dr Mariola Antczak (doktorantka Pani Profesor). Przedstawiciele Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, profesorowie Ewa Andrysiak i Krzysztof Walczak wygłosili uroczysty adres, podkreślający wkład prof. dr hab. Hanny Tadeusiewicz w prace kaliskiego środowiska naukowego.

Na spotkaniu towarzyskim uczestnicy składali życzenia i gratulacje Jubilatce.

Pokłosiem seminarium jest publikacja pióra Marii Wichowej pt. *Profesor Hanna Tadeusiewicz*, wydana sumptem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego w 2010 r. w serii „Sylwetki Łódzkich Uczonych”, zaś Jubilatka przygotowała artykuł *Prosto do celu* przeznaczony do publikacji w serii ŁTN „Moja droga do nauki”. Na 2011 r. zostało zaplanowane wydanie tomu studiów dedykowanych Pani Profesor; przygotowana publikacja będzie nosić tytuł *Ludzie i książki: studia i szkice bibliologiczno-biograficzne*.

Zbigniew Gruszka
Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Łódzki

Tekst wpłynął do Redakcji 15 marca 2011 r.

**Sprawozdanie z działalności Komisji Egzaminacyjnej
do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego
dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza
oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji
i informacji naukowej za okres od kwietnia 2008
do listopada 2010 r.**

Komisja Egzaminacyjna powołana została decyzją Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr 4 z dnia 11 kwietnia 2008 r. w składzie:

1. Przewodnicząca – prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz (Uniwersytet Łódzki).
2. Zastępca – prof. dr hab. Elżbieta Gondek (Uniwersytet Śląski w Katowicach).
3. Zastępca – dr Henryk Szarski (Politechnika Wrocławska).
4. Sekretarz Komisji – dr Aleksandra Wejman-Sowińska (Uniwersytet Łódzki).

Członkowie:

1. Dr Henryka Duczkowska-Moraczewska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu).
2. Dr Artur Jazdon (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu).
3. Dr hab. prof. UMC Maria Juda (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie).
4. Dr Danuta Konieczna (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie).
5. Dr Wanda Matwiejczuk (Uniwersytet Opolski).
6. Dr hab. prof. AP Maria Piótyczak-Majerowicz (Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie).
7. Prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybort (Uniwersytet Warszawski).

Komisja działała na podstawie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 r. w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej (Dz. U. 2006 Nr 155, poz. 1112) i Regulaminu działania Komisji Egzaminacyjnej.

Uaktualniona informacja dla kandydatów rozesłana została przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego do wszystkich bibliotek naukowych znajdujących się w szkołach wyższych państwowych i prywatnych, Polskiej Akademii Umiejętności, Polskiej Akademii Nauk, do bibliotek wymienionych w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Sztuki z dnia 19 marca 1998 r. w sprawie zasad i trybu zaliczania bibliotek oraz ustalania ich wykazu (Dz. U. 1998 Nr 44, poz. 269, wraz z późniejszymi zmianami: Dz. U. 2001 Nr 28, poz. 313; Dz. U. 2001 Nr 114, poz. 1219; Dz. U. 2006 Nr 240, poz. 1742; Dz. U. 2010 Nr 121, poz. 811) oraz zamieszczona w Internecie. Rozpoczynając urzędowanie, Komisja pozostawiła bez zmian dotychczasowy tryb corocznego odbywania egzaminów w okresie wiosennym i jesiennym oraz nieprzekraczalne terminy nadsyłania wymaganych od kandydatów dokumentów: sesja wiosenna do 15 lutego, sesja jesienna do 15 czerwca.

Do części ogólnozawodowej egzaminu opracowano nowy zestaw problemów i nowy wykaz lektur, które zaczęły obowiązywać od 2009 r. Pozostawiono jednak ustalenia poprzedniej Komisji w odniesieniu do warunków dopuszczenia do egzaminu i ewentualnego zwolnienia z jego części bądź całości. Jednym z nich było wykazanie przez kandydata w swoim dorobku co najmniej dwóch publikacji z zakresu bibliotekoznawstwa lub informacji naukowej, zamieszczonych w wydawnictwach recenzowanych (nie mogły to być komunikaty, sprawozdania, przewodniki lub zestawienia bibliograficzne). W przypadku prac współautorskich wymagane było procentowe określenie twórczego wkładu kandydata. Odpowiednio wyższe wymagania wobec dorobku naukowego i dydaktycznego były stawiane kandyda-

tom ubiegającym się o zwolnienie z części bądź całości egzaminu. W myśl nowego Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 r. zwolnienie częściowe może dotyczyć wyłącznie specjalizacji, a zwolnienie całkowite może mieć miejsce tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

Podczas trzyletniej kadencji Komisja odbyła 12 zebrań, z których 6 połączonych było z sesjami egzaminacyjnymi. Rozpatrzono 107 wniosków (87 nowych oraz 20 przejętych z kadencji poprzedniej Komisji), przy czym 12 osób nie dopuszczono do egzaminu, a 3 do niego nie przystąpiły. Z całości egzaminu zwolniono 6 osób, z części specjalistycznej 20 osób (w tym 3 ubiegające się o uprawnienia dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej. Do egzaminu całościowego przystąpiło 67 osób (52 z nich zdały w pierwszym terminie, 9 – w drugim; 6 osób egzaminu nie zdało). Do egzaminu z części ogólnozawodowej przystąpiło 19 osób (15 z nich zdało w pierwszym terminie, 1 osoba w drugim; 3 osoby egzaminu nie zdały). Ogólnie do egzaminu przystąpiło 86 osób (77 osób zdało egzamin, 9 – nie).

W sumie uprawnienia bibliotekarza dyplomowanego uzyskało 80 osób (w tym 6 całkowicie zwolnionych z egzaminu); uprawnienia dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej – 3 osoby (razem 83 osoby).

Oceny uzyskane przez zdających całość egzaminu:

- Bardzo dobra (5) – 12 osób
- Dobra plus (4+) – 6 osób
- Dobra (4) – 18 osób
- Dostateczna plus (3+) – 11 osób
- Dostateczna (3) – 14 osób
- Niedostateczna (2) – 6 osób

Oceny uzyskane przez zdających tylko część ogólnozawodową egzaminu:

- Bardzo dobra (5) – 2 osoby
- Dobra plus (4+) – 2 osoby
- Dobra (4) – 3 osoby
- Dostateczna plus (3+) – 1 osoba
- Dostateczna (3) – 8 osób
- Niedostateczna (2) – 3 osoby

Specjalizacje wybrane przez kandydatów zdających całość egzaminu:

1. Gromadzenie i opracowanie zbiorów w bibliotece naukowej – 14 osób
2. Przechowywanie i udostępnianie zbiorów. Czytelnictwo – 12 osób
3. Działalność informacyjna biblioteki naukowej – 13 osób
4. Zbiory specjalne. Ochrona zbiorów bibliotecznych – 10 osób
5. Dydaktyka biblioteczna i działalność promocyjna bibliotek – 10 osób
6. Organizacja i zarządzanie bibliotekami naukowymi. Kadra biblioteczna – 6 osób
7. Wytwarzanie zbiorów informacji. Opracowanie źródeł informacji – 2 osoby.

Ze 107 kandydatów objętych postępowaniem kwalifikacyjnym zdecydowana większość (99) wywodziła się z bibliotek uczelnianych. W tym: 50 z bibliotek uniwersyteckich, 17 z politechnicznych, 7 z ekonomicznych, 5 z pedagogicznych, 5 z medycznych, 4 z przyrodniczych, 1 z rolniczej, 1 z wychowania fizycznego, 1 z gospodarstwa wiejskiego, 8 z wyższych szkół zawodowych. Pozostałe 8 osób reprezentowało: Bibliotekę Gdańską Polskiej Akademii Nauk, Bibliotekę PAU i PAN w Krakowie, Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu (2 osoby), Bibliotekę Poznańskiego Towarzystwa Naukowego oraz Książnicę Pomorską im. St. Staszica w Szczecinie.

Aleksandra Wejman-Sowińska
Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Łódzki

Tekst wpłynął do Redakcji 14 kwietnia 2011 r.

**„CYFROWA BIBLIOTEKA – PRAWDY I MITY
PRAWA AUTORSKIEGO W KONTEKŚCIE E-BIBLIOTEK”**

Konferencja Ogólnopolska
(Warszawa, 13 kwietnia 2011 r.)

13 kwietnia 2011 r. w Warszawie odbyła się konferencja ogólnopolska „Cyfrowa Biblioteka – prawdy i mity prawa autorskiego w kontekście e-bibliotek”. Konferencję zorganizowała firma MJ Training, patronat merytoryczny sprawowała zaś kancelaria prawna „Pasięka, Derlikowski, Brzozowska i Partnerzy” (PD&B). Spotkanie zgromadziło przede wszystkim pracowników polskich bibliotek cyfrowych i miało wymiar praktyczny. Do jego celów należało przedstawienie aktualnej sytuacji prawnej bibliotek cyfrowych w kontekście prawa autorskiego i omówienie problemów z tym związanych, odniesiono się także do modelowych rozwiązań prawnych stosowanych w tym obszarze.

Prelegentami konferencji byli: Monika Brzozowska (Kancelaria Prawna PD&B); Rafał Golań (radca prawny w Departamencie Prawnym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, arbiter Sądu Polubownego do Spraw Domen Internetowych przy Polskiej Izbie Informatyki i Telekomunikacji), Piotr Łada (Kancelaria Prawna Piotr Łada).

Monika Brzozowska wygłosiła trzy referaty: *Zagadnienia wstępne dotyczące bibliotek*, *Uwarunkowania prawne rozpowszechniania zbiorów w bibliotece cyfrowej*, *Pracownik biblioteki twórcą – problematyka prac naukowych i nienaukowych utworów*. W pierwszym skoncentrowała się na źródłach prawa autorskiego oraz jego najważniejszych regulacjach. Omówiła założenia Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dn. 1 kwietnia 2004 r. W przystępny sposób przedstawiła definicje ustawowe takich pojęć, jak: dzieło, twórca czy pola eksploatacji. Poruszyła zagadnienia dotyczące praw artystów wykonawców, korzystania z artystycznych wykonani i konstruowania umów darowizny na rzecz bibliotek cyfrowych.

W *Uwarunkowaniach prawnych rozpowszechniania zbiorów w bibliotece cyfrowej* Brzozowska zajęła się tematem odzicia praw autorskich. Art. 124 pkt 1 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych stwierdza, że jeżeli nawet prawa autorskie do utworu wygasły, to jednak na mocy ustawy nadal podlegają ochronie i ponownie stają się przedmiotem prawa autorskiego. Przykładem dzieł objętych tym przepisem są fotografie. Ustawa o prawie autorskim z 1952 r. nakładała na fotografa obowiązek wykupienia licencji w celu uzyskania ochrony autorsko-prawnej w stosunku do dzieła. Według tej ustawy czas ochrony fotografii wynosił 10 lat, po tym okresie trafiała ona do domeny publicznej. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 1994 r. przyznała fotografom ochronę autorsko-prawną przez cały okres życia twórcy i 70 lat po jego śmierci, co skutkowało usunięciem ich zdjęć z domeny publicznej. Brzozowska wyjaśniła, jakie dokumenty z mocy Ustawy z 1994 r. nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego i mogą być swobodnie rozpowszechniane w bibliotekach cyfrowych. Należą do nich: akty normatywne, dokumenty urzędowe, opisy patentowe oraz krótkie informacje prasowe.

Prelegentka odniosła się również do zagadnienia dozwolonego użytku. Art. 28 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych umożliwia instytucjom naukowym i oświatowym korzystanie z utworów rozpowszechnionych w celach badawczych bądź dydaktycznych. Biblioteki na przykład posiadają licencję ustawową na nieodpłatne udostępnianie egzemplarzy dzieł rozpowszechnionych oraz sporządzanie ich kopii w celu zachowania zbiorów. Trzeba jednak zaznaczyć, iż obowiązkiem każdej instytucji korzystającej z przywileju dozwolonego użytku jest

podanie autorstwa oraz źródła wykorzystywanych dzieł. Brzozowska zwróciła uwagę na niejasny zapis w art. 35 Ustawy, mówiący, że dozwolony użytek nie może „godzić w słusne interesy twórcy”. W jej opinii to artykuł „podatny na interpretację”, co w praktyce może oznaczać brak zgody na korzystanie z dzieła na zasadzie dozwolonego użytku.

W referacie *Pracownik biblioteki twórcą – problematyka prac naukowych i nienaukowych utworów* autorka poruszyła kwestie związane z prawem pracy w kontekście dzieł tworzonych przez pracowników biblioteki. W tym przypadku biblioteka jest postrzegana jak każdy inny pracodawca, bardzo rzadko może udowodnić, że przysługują jej prawa autorskie. Tworzenie przez bibliotekarza utworu w godzinach pracy i na sprzęcie biblioteki nie daje jej żadnych praw do tegoż utworu. Biblioteka nie może zlecać pracownikom tworzenia dokumentów niezwiązanych z charakterem zajmowanego przez nich stanowiska. Jeżeli obowiązek tworzenia różnego rodzaju utworów został zawarty w umowie o pracę, wtedy prawa autorskie automatycznie przechodzą na pracodawcę i pozostają przy nim nawet po rozwiązaniu stosunku pracy. Biblioteka może zwolnić pracownika za niewykonywanie swoich obowiązków.

Digitalizacja zbiorów bibliotecznych – działania legalne czy nielegalne? stała się przedmiotem rozważań Rafała Gołata, który skoncentrował się na regulacjach prawnych dotyczących digitalizacji tak w prawie polskim, jak i unijnym. Podkreślił znaczenie digitalizacji jako ważnego sposobu zapewnienia społeczeństwu szerszego dostępu do zasobów kultury, co zresztą stanowi treść Zalecenia Komisji Wspólnot Europejskich z dnia 24 sierpnia 2006 r. w sprawie digitalizacji i udostępniania w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych (2006/585/WE, Dz. U. UE. L. 06.236.28 z dnia 31 sierpnia 2006 r.). W polskich przepisach prawnych brakuje precyzyjnej definicji digitalizacji. Intuicyjne rozwiązania stosowane w tym obszarze rodzą konflikty. Kwestie digitalizacji w Polsce reguluje Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych, a dokładnie widniejąca w niej zapis o ochronie autorsko-prawnej i tzw. różnych polach eksploatacji. Każde zwielokrotnienie dzieła, bez względu na nośnik informacji, oznacza eksploatację utworu, dlatego wymaga zgody autora bądź innego posiadacza autorskich praw majątkowych. Gołat mówił również o rozpowszechnianiu dzieł przez Internet. Często używane w dokumentach prawnych określenia „egzemplarz” czy „publikacja” są w rozumieniu ustawy ściśle powiązane z fizycznym nośnikiem informacji. W efekcie elektroniczny zapis tekstu umieszczony w Internecie nie jest publikacją ani nie posiada faktycznych egzemplarzy. Licencje ustawowe dla bibliotek nie mają zatem zastosowania w przypadku bibliotek cyfrowych.

Wystąpienie Piotra Łady nosiło tytuł *E-booki, audio-booki, płytki CD i płytki DVD w e-bibliotece – nowe technologie w aspekcie prawnym*. Referent omówił zagadnienia dotyczące materiałów bibliotecznych zapisanych na nowoczesnych nośnikach cyfrowych, przedstawił sytuację prawną tego typów zbiorów. Zaznaczył, że Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych przyznaje ochronę bez względu na rodzaj nośnika fizycznego. Wynika z tego, że do zbiorów bibliotecznych można zaliczyć dokumenty zapisane na przenośnych nośnikach danych. Zapis ten nie odnosi się do dokumentów zapisanych jedynie na serwerach, ponieważ nie posiadają one fizycznego nośnika, który może być udostępniany czytelnikom. Monopol autorski sprawia, że biblioteki cyfrowe, chcąc rozpowszechniać utwory niebędące częścią domeny publicznej, muszą posiadać licencję od posiadacza praw autorskich. Łada zwrócił uwagę na brak skutecznych technik zabezpieczenia zbiorów cyfrowych przed nielegalnym kopiowaniem. Sytuacja ta zniechęca autorów i wydawców do umieszczania dzieł w bibliotekach cyfrowych. Polskie prawo nie wymaga umieszczania noty autorsko-prawnej przy dokumentach elektronicznych, jednak praktyka prawnicza zaleca stosowanie takiego rozwiązania. Umieszczenie powyższych informacji może zapobiec nielegalnemu kopiowaniu, a w przypadku sporu sądowego osobie łamiącej prawo łatwiej udowodnić złą

wolę. Łada zwrócił także uwagę na możliwość pozyskania przez biblioteki praw pokrewnych do materiałów znajdujących się w ich zbiorach. Jeżeli biblioteka posiada dokumenty wcześniej niepublikowane, które trafiły do domeny publicznej, może je opublikować, dzięki czemu zyskuje prawa do pierwszych wydań oraz do wydań naukowych i krytycznych.

Podsumowania konferencji dokonała M. Brzozowska, wyrażając zadowolenie z faktu uczestniczenia w niej dużej liczby bibliotekarzy otwartych na wiedzę i pragnących sprostać stawianym im nowym zadaniom. Zachęciła do aktywnego pozyskiwania licencji od autorów w celu powiększenia zbiorów polskich bibliotek cyfrowych, choć zaznaczyła, iż ostateczną decyzję odnośnie upublicznienia utworu zawsze podejmuje właściciela praw autorskich.

Jacek Włodarski
Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytet Warszawski

Tekst wpłynął do Redakcji 13 maja 2011 r.